

ИЗСЛЕДВАНЕ НА НЕРАВЕНСТВОТО ПРИ РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ДОХОДИТЕ В БЪЛГАРИЯ И ЕС

Стелиян Богданов Стефанов

Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – гр. Свищов

Катедра „Финанси и кредит“

e-mail: stefanov.abv@gmail.com

Резюме: В настоящата статия се анализират възможностите за предотвратяването на негативните последици от прекомерното неравенство в разпределението на доходите в България и ЕС, което е предпоставка за икономическа нестабилност, социално напрежение, увеличаване на безработицата и престъпността, като същите са деструктивни процеси за обществото. Обхватът на неравенствата е изключително широк, а техните аспекти са изследвани подробно през годините, но проблемът не престава да бъде значим. Неравенството в разпределението на доходите не е само регионален или локален, а глобален проблем. Кризисните и пандемичните ограничения през последните години допълнително засилват неравенствата с нова сила, както и необходимостта от мерки за противопоставянето им. Икономическите неравенства са проблем със съществено изразена социална значимост, а за решаването им е необходимо провеждане на подходяща икономическа и социална политика. Нужна е стратегия за намаляване на икономическите неравенства и повишаване на стандарта на живот в страните от Европейския съюз.

Ключови думи: икономика, данъци, икономическо неравенство.

JEL: E01, H20, D63.

RESEARCH ON INEQUALITY OF INCOME DISTRIBUTION IN BULGARIA AND THE EU

Steliyan Bogdanov Stefanov

D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov

Department of Finance and Credit

e-mail: stefanov.abv@gmail.com

Abstract: In the present article the possibilities of prevention of the negative aftermaths of the overinequality in the distribution of the incomes within Bulgaria and EU have been analysed. This itself is a prerequisite for economical instability, social tension, increasement of unemployment and crime, which are destructive processes for the society.

The range of inequalities is extremely wide and its aspects have been explored through the years precisely, but the problem does not stop being significant. The inequality of income distribution is not only a regional, but also a global problem. The crisis and pandemic restrictions during the last years additionally increased the inequalities, as well as the measures to counteract to it. The economical inequalities are a matter with significantly exposed social value, and for its solving it is necessary to conduct a relevant economical and social policy. A strategy for decreasing of the economical inequalities is needed as well as for increasing the standard of life in the countries of the EU. A strategy is needed to decrease economic inequalities and increase the standard of living in the countries of the European Union.

Key words: economy, taxes, economical inequality.

JEL: E01, H20, D63.

Въведение

През последните няколко десетилетия в ЕС се наблюдава задълбочаване на неравенствата по богатство и доходи, а трудови пазари, технологичните промени, демографски изменения и миграция изправят европейските икономически модели пред затруднения при справянето с тях. **Целите** на статията са да се изследва част от предизвикателствата пред Европейския съюз – неравенството в доходите и необходимостта от нови регулации в данъчните системи.

Според някои анализатори неравенства са вредни и са в пряка връзка с нарастващите несправедливости в обществото, а обратното твърдение определя неравенството като необходим компонент на пазарната икономика, дължащо се на различията в индивидуалните способности и инвестициите, вложени в собственото образование.

Икономическото неравенство се проявява на базата на различието в получаваните доходи, които са резултат от икономическите процеси и от социалната политика на държавата. Последиците от него предизвикват за силен интерес в обществото и повдигат въпроса за постигането на по-голяма справедливост в разпределението на доходите.

Обектът на настоящото изследване е доходното неравенство в европейските общества, а **предметът** са причините за появата му. Това предполага да се решат следните **задачи**: да се анализира доходното неравенство между държавите–членки в ЕС и да се анализира връзката между данъчното облагане и доходното неравенство в България.

1. Доходно неравенство в ЕС и функцията с икономическия растеж

„Равенството не съответства нито на човешката натура, нито на характера и системата на икономическата мотивация. На всички е известно, че хората силно се различават по това, доколко искат и могат да правят пари. При това източникът на тази енергия и инициатива, която служи като движеща сила на съвременната икономика, отчасти се явява не просто да имаме пари, а желанието да изпреварим другите в процеса на тяхното заработване“ (Galbraith, 1997). Мисълта на Гълбрайт е приета от редица изследователи, а именно, че доходното неравенство не е проблем, а естествен ефект на пазарната икономика. В тази връзка може ли да се предположи, че доходното неравенство се е превърнало в проблем за съвременната икономическата система?

Икономическата практика е приела препоръките на класиците икономисти, че основните производствени фактори формират главните източници на доходи на домакинствата – земя, труд, капитал, предприемачество.

Доходното неравенство е във функция с проблема как най-ефективно и „справедливо“ се разпределят получаваните доходи в обществото. Възникването му се дължи на различията във финансовите потоци от компенсациите на наетите лица и предприемаческите доходи. Генериралите се краткосрочни парични неравенства впоследствие прераснат в непарични дългосрочни ефекти като: усложнена криминогенна обстановка, невъзможност за достъп до системата на образование и здравеопазването, влошаване на качеството и продължителността на живота.

Пазарът е човешко изобретение със своите правила, условия за максимизиране на резултатите и успеха, а така също ограничения, но пазарната система, оставена по инерция, води до концентрация и монополизация. Държавната политика на ненамеса в пазара поражда проблеми с монополизацията, която допринася за злоупотреба с доминиращо положение в него и до чисти загуби на обществено благосъстояние. Развитието на пазарните отношения в голяма степен зависи от състоянието на отделните пазари, тяхната конкурентост и технологическо равнище. Един от ключовите фактори, определящи състоянието на отрасловите пазари, е пазарната власт на фирмите. Пазарната власт позволява на действащите фирми да оказват влияние върху другите участници в пазарните отношения, като по този начин определят развитието на самия пазар. Голямата пазарна власт на фирмата предоставя възможности да се оказва влияние върху пазара и зависимостта на пазара от решенията ѝ. От друга страна, пазарната власт позволява на фирмата да акумулира капитални вложения, развивайки процеси на иновации и икономически растеж, което в крайна сметка води до нарастване благосъстоянието на обществото. Фирмите с пазарна власт също имат достъп до международните пазари, подобрявайки търговския баланс на страната. Предпоставките за възникване на пазарно влияние и монопол са несъвършените пазарни структури, в които са нарушени условията за съвършена конкуренция (Господинов, 2022). Това определя необходимостта за намаляване на несъвършенствата чрез промени в данъчната и социалната политика.

Неравномерното разпределение на доходите след данъци нараства през последните три десетилетия в страните на ОИСР¹. През 2013 г. в страните от организацията съотношението между средния доход от най-богатите 10% и на най-бедните 10% е приблизително 9,5 пъти, нараствайки по-бързо след финансовата криза 2008 г. То е резултат от увеличаването на неравенство в доходите от труд и неравенството в доходите от капитал. През 2010 г. най-богатият 1% от населението притежава над 10% от общия брутен доход в 9 от 18-те страни от ОИСР. В 19 страни от ОИСР между 1985 и 2005

---

¹ Организация за икономическо сътрудничество и развитие.

г. е отчетено увеличаващо се неравенство в доходите, водещо до спад на икономическия растеж в тях с около 4,7 % за периода 1990 – 2010 г., а същото дори е посочено като един от основните двигатели на икономическа и финансова криза през 2008 г. Неравенството оказва отрицателно влияние върху инвестициите, тъй като домакинствата с ниски доходи преразпределят бюджетите си само към неотложни нужди, а то също повлиява отрицателно на семейните решения по отношение на образованието и обучението (Иванова, 2021).

Икономическото неравенство в ЕС нараства, като се наблюдават значителни различия между регионите и между държавите–членки. Причините за разликите през последните години е нивото на разполагаемия доход в страните–членки, като това се обяснява с разликите на пазарите на труда, характеристиките на домакинствата, националното данъчно и преразпределително статукво. Нарастването на доходите на населението с най-високи доходи в Европа е незначително в сравнение с други страни и САЩ. Предположения за тези резултатите са данъчното облагане, функционирането на институциите на пазара на труда, процесът на икономическа глобализация или вследствие на динамичната технологична промяна. Един от основните фактори е видът на данъчната система, а в Европейския съюз данъчните системи варират. Характеристиката на европейския данъчен модел в развитите икономики в ЕС е прогресивно данъчно облагане, а прилагането му е функция от исторически убеждения в Европа (Ангелов, 2015):

- Системите му се основават на баланса между труда и капитала. Поддържането на този баланс води до икономическа, социална и политическа стабилност;
- Нивото на данъчното облагане е високо и стабилно – около 40% от БВП, съчетавайки интересите на отделните данъчни субекти в обществото;
- Структурата му е стабилна, като трите му съставки: косвени данъци, преки данъци и социални осигуровки са почти изравнени една спрямо друга.

Данъчната тежест е съотношението между сумата от данъчни приходи и социални осигуровки и размера на БВП на държавата–членка. Средно за ЕС през 2021 г. тя е 41,7% от БВП, като се наблюдава тенденция за увеличение в ЕС и еврозоната. Най-висока данъчна тежест за 2022 г. е била в Дания – 48,8%, в Белгия – 46% и във Франция – 47,0%, Австрия – 43,7 %, Италия – 43,6%, Швеция – 43,5% и Финландия – 43,1%, а най-ниски в Ирландия (21,9 % от БВП), Румъния (27,3 % от БВП), България (30,7 % от БВП), Латвия (30,8 % от БВП), Малта (31,2 % от БВП) и Литва (32,6 % от БВП), както и Швейцария (28,0 % от БВП) (Eurostat, 2022).

Таблица 1
 Данъци в страните–членки на ЕС, в %

Страни	Максимални ставки за корпоративен данък	Максимални ставки за данъка в/у доходите	Стандартен ДДС
Австрия	25	55	20
Белгия	25	70	21
България	10	10	20
Хърватска	18	40	25
Кипър	12,5	35	19
Чехия	19	55	21
Дания	22	56	25
Естония	20	20	20
Финландия	20	62,05	24
Франция	36,6	49	20
Германия	33,33	45	19
Гърция	24	46	24
Унгария	9	15	27
Ирландия	12,50	40	23
Италия	27,9	45	22
Латвия	20	23	21
Литва	15	44,27	21
Люксембург	22	45,78	17
Малта	35	35	18
Холандия	25	52	21
Полша	19	32	23
Португалия	21	46,5	23
Румъния	16	10	19
Словакия	21	19	20
Словения	19	50	20
Испания	25	42	21

Източник: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics>

Поради различните национални данъчни структури косвените данъци, преките данъци и социалноосигурителните вноски се различават значително в различните държави по отношение на данъчните приходи. Данъците на по-новите страни–членки от Централна и Източна Европа, Кипър и Малта се отличават с високи косвени и ниски преки данъци за разлика от по-старите членове на общността. Данъчните системи на двете групи страни

имат голяма разлика в стойностите на проценти за данъчното облагането на собствеността и преките данъци (Ангелов, 2015).

Глобализацията, технологичните промени и икономическите политики са причините за социалното и икономическото неравенство. Положителните ефекти от тях са свързани с по-ниските транспортни и комуникационни разходи, широкото разпространение на технологии и ноу-хау, подобрени иновации и производствени технологии. Информационните технологии увеличават необходимостта от квалифицирана работна ръка, а глобализацията и технологичните промени са възможна причина за повишеното възнаграждение на висши позиции в кариерното развитие, но това води до задълбочаване на разликата в доходите на домакинствата. Нарастващото ниво на заетост на високоплатени длъжности частично намалява неравенството в доходите, но загубата на традиционни работни места на пълен работен ден може да неутрализира това положително въздействие. Растежът на доходите е по-бавен при определена част от населението на ЕС в резултат на по-голямата интернационализация на търговията, която води до загуба на работни места и до намаляване на доходите на нискоквалифицираните работници. Други фактори, предполагащи неравенство в доходите в европейските общества, са: пол, възраст, наличие на увреждане, статут на заетост, гражданство и други, свързани с достъпа до социални грижи, здравни грижи и образователни услуги. По-справедливото разпределение на доходите и успешните политически мерки в страните-членки ще увеличат потенциала им за икономически растеж, а догонващите икономики от Източна Европа ще повишат стандарта си на живот.

2. Оценка на неравенството в доходите в България

Икономическият растеж не е гаранция за намаляване на бедността и неравенството, видимо от различни изследвания в областта. Доказателство за такъв парадокс е България, въпреки членството в Европейския съюз и население от 6,5 милиона. Обезпокоителна тенденция за България е емигрирането на населението към страни от ЕС и ОИСР, които дават по-добри условия за живот, а неравенството в страната е с най-лоши показатели за ЕС. Достъпът до здравеопазване, образование, грижи за възрастни хора или социални услуги не е равномерен за цялата страна, а показателите се отразяват в пазара на труда (Международна банка за възстановяване и развитие, 2022).

В тази връзка е необходим широк обществен дебат относно промени в индивидуалното и семейното подоходно облагане, както и въвеждането на необлагаем минимум. Социалният и икономическият ефект от тези промени потенциално биха подобрили показателите на доходното неравенство в България. Намаляването на доходната разлика ще остави повече разполагаеми

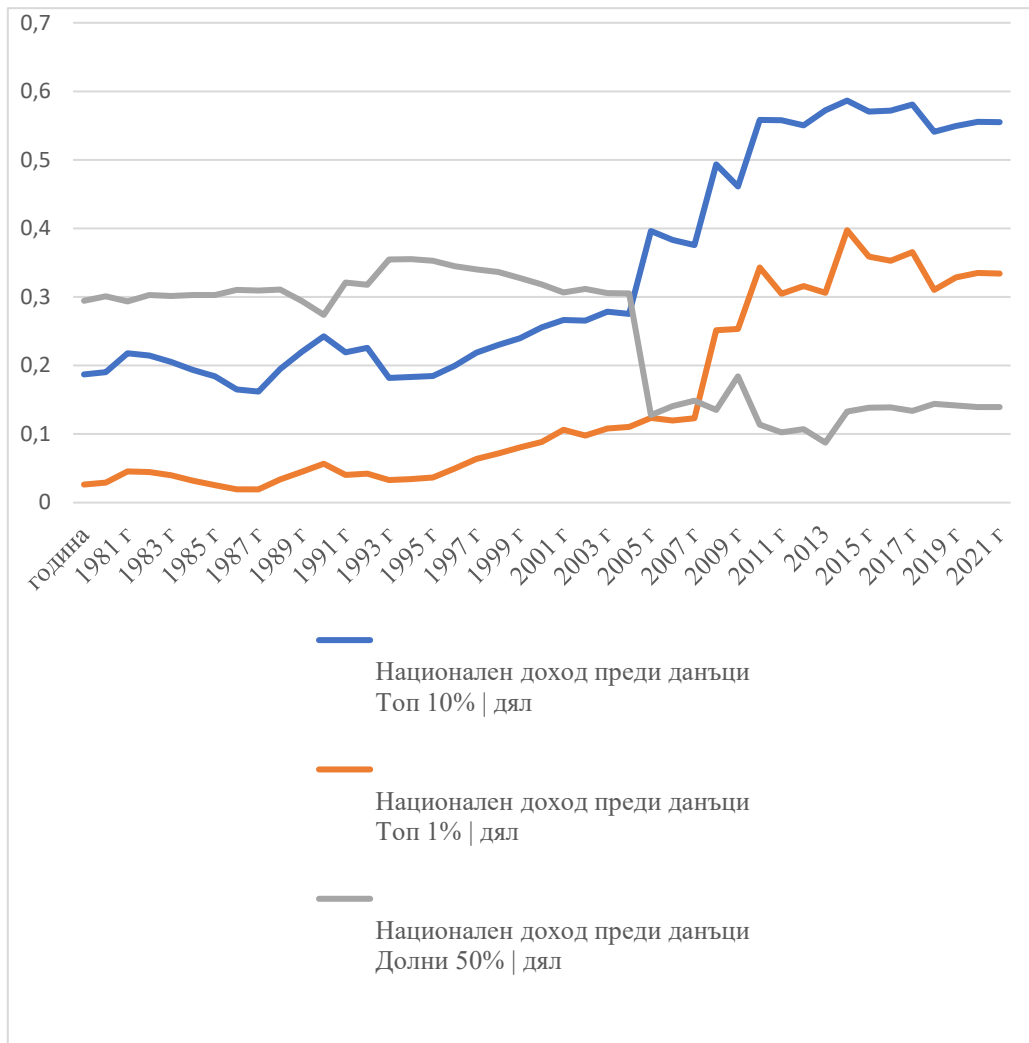
средства при хората с най-ниски доходи, с което ще се повиши покупателната им способност, а косвено и реалният БВП (Икономически и социален съвет, 2022). Данъчното облагане в България е по-различно в сравнение с повечето страни–членки от ЕС, като облагането на капитала в нашата страна е приблизително два пъти по-ниско от средното ниво в Съюза, дължащо се на провежданата политиката в областта на корпоративното подоходно облагане. Данъчната тежест в България е от най-ниските в ЕС, като през 2022 г. е 30 % – трето място след Ирландия и Румъния и 10 процента под средната за ЕС.

Дебатът за корпоративния данък, касаещ оптималното му ниво, ползите и негативите от него, става все по-актуален. ЕС, ОИСР, граждански организации водят дискусии относно размера на ставката, единната данъчна основа, борбата с избягване на облагането и обща ставка в ЕС. Направената реформа в данъците през 2017 г. в САЩ предизвика глобален дебат за ефективността на корпоративния данък и възможността за неговото премахване. Същият извод може да се направи и за България, че настоящият вид на корпоративния данък е несправедлив и неефективен за икономиката. Избягването на негативните ефекти от него може да се осъществи чрез изменение на данъчното облагане, като се облага само дивидентът към собствениците, а при реинвестиране да се облага с 0% (Стоянов, 2018).

Тенденцията за увеличение на коефициента на Джини в България се наблюдавана през последните 10 години. Повишаването му се дължи на големите различия в доходите на пазара на труда и относителното данъчно облагане. Незначителното забавяне на увеличението му е благодарение на работещите възрастни, доходите от пенсии и социалните трансфери (Международна банка за възстановяване и развитие, 2022).

Разпределението на доходите е неравномерно в България, като най-богатият сегмент от населението (топ 1%) притежава 31% от финансовото богатство. Страната ни е с най-високи стойности на коефициент на Джини сред страните–членки над десетилетие, като през 2011 г. за България е бил (35,0%) при средния за ЕС (30,7%), а през 2022 г. е 40,8% за България при 30,7% за Съюза. Най-малки стойности на коефициента през 2022 г. са в Словакия – 20,9%; Словения – 23,4% и Чехия – 24,0%, а през 2022 г. за България има лек спад (40,0%), видно от Фигурите 1 и 2 (Вж. Фигури 1 и 2).

Официални данни за 2022 г. показват, че най-бедните 50% (долни 50%) от населението в България притежават 16,5% от националния доход, а през 2001 г. е бил малко над 20%. За същата година най-богатият 1% (топ 1%) от населението притежава 18,2% , а през 2008 г. около 8%. От таблицата е видно, че топ 1% през 2022 г. притежават повече доходи спрямо 50% от най-бедните българи, а емпиричните данни сочат намаление на концентрацията на доходи в 90% от българите. (World Income Inequalities Database, 2021).

Източник: <https://wid.world/country/bulgaria/>

Фигура 1. Неравенство на доходите в България за периода 1980–2022 г..

Източник: <https://wid.world/country/bulgaria/>

Фигура 2. Коефициент на Джини в България за периода 1980–2022 г.

Българското общество определя пропорционалното данъчно облагане като несправедливо и постоянно се дебатира замяната му с прогресивно данъчно облагане, както за физическите лица, така и за юридическите. През последните години възниква политическа дискусия за промяна на данъчната ставка, при която се променя плоският данък в данъчната система с пропорционален, но с въвеждането на необлагаем минимум. Необходимо е да се направи уточнение, дали първо минимумът ще се приспада от доходите, а след това ще се облага горницата над него с еднаква данъчна ставка или няма да се облагат само доходите под него. Политически сили в България са предлагали и двата варианта по време на тази дискусия за промяна на данъчното облагане, затова се допуска тяхното възможно просъществуване, а за целта на анализа в статията ще ползваме данни за 2018 г., изложени в Таблица 2.

Таблица 2

Лица заплатили ДДФЛ за 2018 г. по групи

Годишна данъчна основа	Брой лица, които заплащат ДДФЛ	Начислен ДДФЛ (хил.лева)	Дял на лицата от общия брой
<=6720	1 688 923	579 836	53,8%
<=6720<=12000	695 261	628 767	22,2%
<=12000<=24000	529 347	860 431	16,9%
<=24000<=36000	111 304	322 438	3,5%
<=36000<=72000	77 688	381 236	2,5%
<=72000<=108000	16 237	141 812	0,5%
>108000	17 763	506 420	0,6%
Общо	3136523	3420940	100%

Източник: НАП (Министър на финансите, 2019, октомври 08)

Приемаме, че възможният необлагаем минимум е приравнен на минималната работна заплата (МРЗ) за България. От данните за лицата в таблицата, заплащащи данък върху доходите на физическите лица (ДДФЛ) и акумулирания данък, се оказва, че ставката на пропорционалния данък трябва да се увеличи с 2% (12%), за да няма загуба в бюджета, ако не се облагат само доходи, равни или по-малки от МРЗ. От таблиците се вижда, че под необлагаемия праг попадат почти 1.7 млн. души, представляващи около 54% от работещите в страната, което би оставило в ръцете им около 50 млн. лв. месечно или по около 30 лв. на човек (Войнов, 2020).

Алтернативният вариант – да се приспадне първо необлагаемият минимум от доходите на всички групи, а впоследствие да се обложи горницата над него с еднаквата данъчна ставка, ще доведе до значителна загуба за бюджета и задължително увеличение на данъчната ставка над 15%. В групите

разпределението на доходите не е равномерно, а по-голяма част от тях са струпани в долната ѝ част, затова данъчната ставка ще трябва да се доближи до 20% (Войнов, 2020).

Таблица 3

Модифицирани приходи от ДДФЛ за 2018 г. по групи

Годишна данъчна основа	Брой лица, които заплащат ДДФЛ	Начислен ДДФЛ (хил. лева)	Пред-ложен прогрес. данък	Начислен прогресивен данък (хил. лева)	Разлика (хил. лева)
<=6720	1 688 923	579 836	0%	0	-579 836
<=6720<=12000	695 261	628 767	10%	161 552	-467215
<=12000<=24000	529 347	860 431	10%	504710	-355721
<=24000<=36000	111 304	322 438	10%	247642	-74796
<=36000<=72000	77 688	381 236	15%	301500	-79736
<=72000<=108000	16 237	141 812	20%	185033	43221
>108000	17 763	506 420	25%	1062273	555853
Общо	3 136 523	3 420 940		2 462 709	-959 231

Източник: НАП, (Войнов, 2020)

От таблицата по-горе е видна, замяната на пропорционалния данък с прогресивен заедно с необлагаем минимум, който се приспада от доходите във всички етажи на данъчната скала. Облага се само горницата от дохода с по-висока ставка, което ще доведе до загуба почти 1 млрд. лв. в бюджета. На база на данните по-големи данъци ще платят получаващите приходи над 4,000 лв. Те обаче не стигат да компенсират спада в долните групи на таблицата и то при условие на равномерно разпределение на доходите в групите. Това е само теоретичен вариант, но реалистично се очаква загубата от данъчни приходи в размер на 2 млрд. лева. Неблагоприятното развитие на сценариите относно нивото на акумулираните публични приходи може да се компенсира при следните варианти:

- Перманентно намаляване на преразпределителната роля на държавата чрез бюджета, като делът на бюджетните приходи и съответно бюджетните разходи бъде намален значително под настоящите нива.
- Увеличаване на други видове данъци, включително косвени такива.

Първият вариант, предложен по-горе, ще бъде удобен за населението и бизнеса, но ще обезсмисли основния аргумент за промяната на данъчната система, а именно преразпределителна роля на държавата, която подпомага слоеве от населението с по-ниски приходи. Целта не е да се увеличи да-

нъчното облагане, за да се накаже по-богатата част от населението, а смислена визия за държавно управление. При втория вариант с въвеждане на прогресивно данъчно облагане, за да се компенсират загубите в бюджета, ще се наложи да се повишават други данъци, което обезсмисля усилието за промяна в данъчната система.

От прогресивно подоходно облагане, посочено в четвъртата колона на Таблица 2, ведно с необлагаем минимум, приспадащ се от всички скали, е невъзможно да се акумулират по-високи приходи от настоящите събрани чрез плоския данък. Допълнителен ефект е, че данъкоплатците с най-високи доходи ще бъдат демотивирани от повишеното данъчно облагане, а това безспорно ще се отрази на данъчните приходи от ДДФЛ негативно за бюджета. Увеличаване на приходите от ДДФЛ, сравнено с действащите нива в момента, ще има единствено, ако минимумът не се приспада от доходите над него. Това поставя в несправедлива позиция данъкоплатците с доходи, надвишаващи минимално минимума за облагане, в сравнение с тези, които получават точно необлагаемия минимум или под него, затова се отхвърля като подход (Войнов, 2020).

Прокламираните настоящи икономически реформи и програми много често се обвързват с темповете на икономически растеж и преодоляването на доходното неравенство. Необходимо е търпение и упорит труд, за да може стандартът на живот у нас да се изравни с другите европейски икономики. Политиките с потенциал за трансформиране на икономиката и постигане на по-бърз, по-справедлив и устойчив растеж са:

- 1) преодоляване на институционалните слабости;
- 2) повишаване на производителността на труда чрез уменията и пригодността за работа;
- 3) подобряване на разходването на публичните средства с цел подобряване предоставянето на услуги;
- 4) увеличаване на екологичната устойчивост в икономическите модели.

На глава от населението спрямо останалите страни-членки на Европейския съюз сме с най-ниския доход, а с настоящите темпове на икономически растеж в страната ще достигнем средния жизнен стандарт на ЕС най-рано след две десетилетия и половина. Амбицията на България да се присъедини към ЕС се оказва силен стимул за провеждането на пазарноориентирани реформи в началото на XXI век. Динамиката преди присъединяването към ЕС на страната бе последвана от по-бавен темп на реформи и икономически растеж, но въпреки това в средата на 2020 г. българският лев се присъедини към Европейския валутен механизъм II (ERM II). Страната също бе приета в Европейския банков съюз, а правителството изпълни редица предварителни ангажменти в надзора над банковия и небанковия финансов сектор и борбата с прането на пари.

Заклучение

Сближаването между страните от ЕС по отношение на доходното неравенство и социалните трансфери е слабо. Независимо че неравенството в доходите в ЕС е на ниски нива, необходимо е да се предприемат сериозни мерки за намаляване на чувството от социална несправедливост и икономически последици от нея. Запазва се значителното социално разделение в ЕС, но са необходими гаранции, че икономическият растеж ще бъде съпроводен от сближаване на стандартите на живот, а това ще бъде дългосрочно решение срещу загубата на човешки капитал и социален дъмпинг.

Налаганата в България икономика чрез ниски данъчни ставки, плоско облагане и редуциране на социалноосигурителните вноски в подкрепа на бизнеса не осигурява икономически просперитет, адекватна заетост и подобър стандарт на живот. Вместо това се задълбочава социалното разслоение и неравенства в доходите. Усещането за несправедливо преразпределение на богатата и доходите в България е общо за по-голямата част от населението, а прилаганите рестриктивни политики не предоставят възможности за изход от икономическата криза. Борбата със социалното изключване и бедността преминава през справедливото данъчно облагане и работещи солидарни и социални системи.

Използвани източници

- Eurostat*. (31 10 2023 г.). Извлечено от https://ec.europa.eu:https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tax_revenue_statistics
- Galbraith, J. (1997). *The good society: The human agenda*.
- World Income Inequalities Database. (2021). Извлечено от <https://wid.world/:https://wid.world/country/bulgaria/>
- Ангелов, И. (2015). *Каква данъчна система е нужна на България?*, . Извлечено от www.iki.bas.bg:www.iki.bas.bg/english/CVita/angelov/No273.htm
- Войнов, Ю. (02 07 2020 г.). *Възможности и последици при промяната на данъчната система в България*. Извлечено от <https://offnews.bg:https://offnews.bg/analizi/vazmozhnosti-i-posledstvia-pri-promiana-nadanachnata-sistema-v-balgar-731985.html>
- Господинов, К. (2022). **ДОХОДНО НЕРАВЕНСТВО И ИНСТИТУЦИИ**. Варна, България. Извлечено от https://godishnik.ue-varna.bg/uploads/20230503111159_10302936466452417ff11b4.pdf
- Иванова, М. М. (2021). **ДОХОДНОТО НЕРАВЕНСТВО В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ. НАУЧНИ ТРУДОВЕ НА УНСС (3), 57-88.**
- Икономическият и социален съвет. (04 11 2022 г.). **ДОХОДНИ НЕРАВЕНСТВА В БЪЛГАРИЯ: ИКОНОМИЧЕСКИ ПОЛИТИКИ И**

ПРЕВЕНЦИЯ. Извлечено от <https://esc.bg/>: https://esc.bg/wp-content/uploads/2021/10/ESC_04_011_2022.pdf

Международна банка за възстановяване и развитие. (29 06 2022 г.). *THE WORLD BANK*. Извлечено от www.worldbank.org:
<https://www.worldbank.org/bg/country/bulgaria/publication/how-to-solve-bulgaria-s-paradox-of-robust-growth-but-persistent-poverty-and-inequality>

Стоянов, С. (02 10 2018 г.). *Предложение за реформа на корпоративния данък в България*. София: Експертен клуб за икономика и политика. Извлечено от ekipbg.com: https://ekipbg.com/wp-content/uploads/2018/10/Predlozhenie_Za_Reforma_Stefan_Stoyanov-3.pdf

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЩОВ

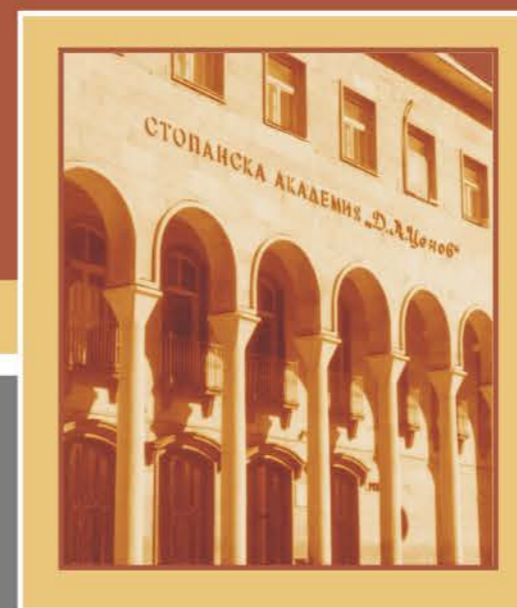
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ

ГОДИШЕН

АЛМАНАХ

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

Том XVI, 2023

Книга 19

Том XVI, 2023 г.
Книга 19

Академично издателство
„ЦЕНОВ“ - Свищов

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Доц. д-р Красимира Славева – главен редактор
Проф. д-р Марина Николова – зам. главен редактор
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Петранка Мидова
Доц. д-р Николай Нинов
Доц. д-р Людмил Несторов

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Иванка Борисова – превод и редакция
на английски език
Милена Александрова – технически секретар

Съдържание

Студии

Васил Пламенов Василев ТРАНСПОРТ И ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ: ФОРМИ НА ПРОЯВЛЕНИЕ И МЕХАНИЗМИ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ	5
Гергана Филипова Павлова СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ДОХОДИТЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА ЗА ПЕРИОДА 2007 – 2022 ГОДИНА	26
Грета Иванова Иванова ПОДБОР НА СЛУЖИТЕЛИ В ДЪРЖАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ – НОРМАТИВНА РЕГЛАМЕНТАЦИЯ И ПРАКТИЧЕСКО ПРИЛАГАНЕ	49
Йордан Чорбаджийски ОПТИМИЗИРАНЕ НА ЕКСПОРТА В СЕКТОР ВИНОПРОИЗВОДСТВО ПО ПРИМЕРА НА ВИНАРСКА ИЗБА „ЧЕРНОМОРСКО ЗЛАТО“ АД	76
Мария Анастасова Хаджихристева СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ЗДРАВНОТО СЪСТОЯНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В БЪЛГАРИЯ	95
Момчил Мирославов Маринов РАЗВИТИЕ НА ЗАСТРАХОВАНЕТО „ЖИЛИЩА И ДОМАШНО ИМУЩЕСТВО“ В ЗАД „ОЗК ЗАСТРАХОВАНЕ“ АД	117
Ненко Василев Василев АКТУАЛНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД МАШИНОСТРОЕНЕТО В БЪЛГАРИЯ – СЕКТОРЕН АНАЛИЗ	148
Радка Иванова Василева КОЕФИЦИЕНТЪТ НА ВАРИАЦИЯ КАТО ВЪЗМОЖНОСТ ЗА АНАЛИЗ НА ПАЗАРА И УСТАНОВЯВАНЕ НА НЕОБХОДИМОСТТА ОТ ПРЕЗАСТРАХОВАТЕЛНА ЗАЩИТА ПРИ ИМУЩЕСТВЕНИТЕ ЗАСТРАХОВКИ В БЪЛГАРИЯ	175
Тоня Петрушева ФРАГМЕНТАРЕН АНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТТА НА ТЪРГОВСКИТЕ ВЕРИГИ ЗА БЪРЗОБОРОТНИ ПОТРЕБИТЕЛСКИ СТОКИ В БЪЛГАРИЯ	192
Шенай Шемсиева Раимова ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ФИНАНСОВАТА ГРАМОТНОСТ ВЪРХУ ФИНАНСОВОТО БЛАГОСЪСТОЯНИЕ НА ИНДИВИДА	219

Статии

Антонио Валентинов Дичев МАШИННО САМООБУЧЕНИЕ ПРИ VAR КАТО ОЦЕНКА ЗА ПАЗАРНИЯ РИСК – ПРЕДИМСТВА И НЕДОСТАТЪЦИ	241
Боряна Руменова Пейчева ФУНКЦИОНАЛНА РАМКА НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА В МИТНИЧЕСКИЯ КОНТРОЛ	255
Виктор Димитров Маринов ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ОТВОРЕНИТЕ ИНОВАЦИИ ВЪРХУ ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ – ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	271
Галина Генева Илиева ИЗБОР НА ДОСТАВЧИК ОТ ФИРМАТА	284
Горян Благовестов Милев ДИНАМИКА НА ОТРАСЛОВАТА СТРУКТУРНА ТРАНСФОРМАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ	294
Елка Узунова МЕТОДИКО-ОРГАНИЗАЦИОННИ АСПЕКТИ НА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДРЕБНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В СФЕРАТА НА ТУРИЗМА	305
Йоана Иванова Първанова РЕГИОНАЛЕН ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ – СЪЩНОСТ, ЗНАЧЕНИЕ И ДИНАМИКА ПРИ ПРОВЕЖДАНЕ НА ДЪРЖАВНИТЕ ПОЛИТИКИ	317
Йордан Стефанов Генов КОМУНИКАЦИЯТА КАТО ЧАСТ ОТ ПРЕНОСИМИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ	336
Любомир Василев Георгиев РОЛЯТА НА УПРАВЛЕНСКОТО РЕШЕНИЕ В СЪВРЕМЕННАТА ОРГАНИЗАЦИЯ	358
Мария Петрова Дачева КРИЗИСЕН МЕНИДЖМЪНТ ПРЕЗ COVID-19 И ЕФЕКТА МУ ВЪРХУ ПРОФЕСИОНАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА ОФИС СГРАДИ	368
Миглена Трифонова Маринова УСТОЙЧИВОТО СЧЕТОВОДСТВО В МИННОДОБИВНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ – ИНТЕГРАЦИЯ В СТРАТЕГИЧЕСКИЯ ПОДХОД	378

Николай Василев Тодоров КРЪГОВИ ИКОНОМИЧЕСКИ СПОСОБИ В МЕТОДОЛОГИЯТА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ТАКСА БИТОВИ ОТПАДЪЦИ	392
Онник Таракчиян АНАЛИЗЪТ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ФАРМАЦЕВТИЧНИЯ СЕКТОР: ТЕОРЕТИКО – ПРИЛОЖНИ АСПЕКТИ	405
Петър Ангелов Чернаев ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ЖИВОТНОВЪДНИЯ БИЗНЕС: ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ВЪЗМОЖНОСТИ	415
Пламен Станчев Илиев ЦЕНОВА ДИНАМИКА НА ЖИЛИЩНИЯ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ	428
Пламена Йорданова Колева НОРМАТИВНО РЕГЛАМЕНТИРАНЕ НА СТАТИСТИКАТА НА ТУРИЗМА	445
Ралица Сирашка НЕОБХОДИМОСТ ОТ ЕКОЛОГОСЪОБРАЗНИ ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ УМЕНИЯ В СЪВРЕМЕННИЯ АГРОБИЗНЕС	464
Росен Здравков Тумбев ПОЛОЖИТЕЛНАТА НАГЛАСА КЪМ ЗДРАВЕ НА РАБОТНОТО МЯСТО – СЪЩЕСТВЕН КОМПОНЕНТ ЗА ОРГАНИЗАЦИОННО ЗДРАВЕ	480
Стелиян Богданов Стефанов ИЗСЛЕДВАНЕ НА НЕРАВЕНСТВОТО ПРИ РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ДОХОДИТЕ В БЪЛГАРИЯ И ЕС	491
Тодор Георгиев Гогов ЗНАЧЕНИЕ НА ВЪТРЕШНИЯ ОДИТ В БОРБАТА С ИЗМАМИТЕ В ОРГАНИЗАЦИИТЕ	504
Цветомира Георгиева Велева ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ОМНИКАНАЛНОТО БАНКИРАНЕ	522

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ
Студии и статии
Том XVI – 2023, книга 19

Даден за печат на 10.11.2024 г., излязъл от печат 15.11.2024 г.
Поръчка № 18907; формат 16/70/100; тираж 50

ISSN 1313-6542

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов“
Свищов, ул. „Цанко Церковски“ 11А